

מסורת הש"ס

- א. עירובין פה. ב. סוכה
- ג. בית שמניחין בו
- ד. שבת לר. א.

גרסות

ואין צריך בכתיב ועוד:
 וכך בית שמניחין בו
 עירוב אין צריך.
 ויהו עירובו בכתיב ותניה
 עירובו.

בית זה נעשה בית שער לזה וזה בית אחר. נעשה בית שער לזה. והבית האמצעי הוה ליה [נעשה] בית שמניחין בו עירוב ובית כזה אין צריך ליתן את הפת. בדיק להו [בחן אותם] רחבה לרבנן: היו שתי חצירות ושני בתים ביניהם. זה בא דרך בית זה. ונתן עירובו בזה. בבית האחר.

וזה בא דרך זה ונתן עירובו בזה. האם קנו עירוב או לא. מי משוית להו לגבי דהאי בית ולגבי דהאי בית שער [האם אפשר שתעשה, תחשוב, אותם לגבי אדם זה המניח עירוב בית, ולגבי זה שעובר דרכו בית שער] שהוא יכול לעבור דרך הבית הסמוך לו שיחשב כבית שער, ולהניח עירובו בבית אחר שיחשב כבית ממש. וכן השני ולגבי דהאי [לגבי זה] בית שער ולגבי דהאי [זה] בית בהפוך הדברים? אמרו ליה: שניהן לא קנו עירוב. כי מה נפשך [מה רצונך] כלומר, בכל אופן תרצה תחשוב, אי [אם] בית שער משוית ליה [מחשיב אתה אותו] הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת – אינו עירוב. אי בית משוית ליה [אם כבית אתה עושה אותו] קא מטלטל לבית דלא מערב ליה [ול] וכן שיש ספק כפול בדבר שההנחה המעילה לגבי אחד מוקה לשני וכן להפך הרי משום כך שניהם לא קנו עירוב כל עיקר. והקשה להם: ומאי שנא מדרבא [ומה שונה הדבר מההלכה שקבע רבא]? דאמר רבא: אמרו לו שנים, צא וערב עלינו. לאחד עירוב עליו מבעד יום, ולאחד עירוב עליו בין השמשות וארע שזה שעירב עליו מבעד יום נאכל עירובו בין השמשות. וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך ובין השמשות ספק יום ספק לילה הוא ואם יום הוא – עירוב שהונח בו – נפסל ובכל זאת אמר רבא שניהם קנו עירוב. שאף

– זה נעשה בית שער לזה, וזה נעשה בית שער לזה. אמצעי הוה ליה בית שמניחין בו עירוב, ואין צריך ליתן את הפת. בדיק להו רחבה לרבנן: שתי חצירות ושני בתים ביניהם, זה בא דרך זה ונתן עירובו בזה, וזה בא דרך זה ונתן עירובו בזה. קנו עירוב או לא? מי משוית להו לגבי דהאי בית ולגבי דהאי בית שער [ולגבי דהאי בית שער ולגבי דהאי בית] – אמרו ליה: שניהן לא קנו עירוב; מה נפשך: אי בית שער משוית ליה – אהנתן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת – אינו עירוב. אי בית משוית ליה – קא מטלטל לבית דלא מערב ליה. ומאי שנא מדרבא? דאמר רבא: אמרו לו שנים צא וערב עלינו. לאחד עירוב עליו מבעד יום ולאחד עירוב עליו בין השמשות. זה שעירב עליו מבעד יום נאכל עירובו בין השמשות, וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך – שניהם קנו עירוב! הכי השתא? התם – ספק ימא ספק ליליא – לא מינפרא מילתא. אבל הכא, אי לגבי דהאי בית – לגבי דהאי בית, אי לגבי דהאי בית שער – לגבי דהאי נמי בית שער.

בית זה נעשה בית שער לזה וזה בית אחר. נעשה בית שער לזה. והבית האמצעי הוה ליה [נעשה] בית שמניחין בו עירוב ובית כזה אין צריך ליתן את הפת. בדיק להו [בחן אותם] רחבה לרבנן: היו שתי חצירות ושני בתים ביניהם. זה בא דרך בית זה. ונתן עירובו בזה. בבית האחר.

וזה בא דרך זה ונתן עירובו בזה. האם קנו עירוב או לא. מי משוית להו לגבי דהאי בית ולגבי דהאי בית שער [האם אפשר שתעשה, תחשוב, אותם לגבי אדם זה המניח עירוב בית, ולגבי זה שעובר דרכו בית שער] שהוא יכול לעבור דרך הבית הסמוך לו שיחשב כבית שער, ולהניח עירובו בבית אחר שיחשב כבית ממש. וכן השני ולגבי דהאי [לגבי זה] בית שער ולגבי דהאי [זה] בית בהפוך הדברים? אמרו ליה: שניהן לא קנו עירוב. כי מה נפשך [מה רצונך] כלומר, בכל אופן תרצה תחשוב, אי [אם] בית שער משוית ליה [מחשיב אתה אותו] הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת – אינו עירוב. אי בית משוית ליה [אם כבית אתה עושה אותו] קא מטלטל לבית דלא מערב ליה [ול] וכן שיש ספק כפול בדבר שההנחה המעילה לגבי אחד מוקה לשני וכן להפך הרי משום כך שניהם לא קנו עירוב כל עיקר. והקשה להם: ומאי שנא מדרבא [ומה שונה הדבר מההלכה שקבע רבא]? דאמר רבא: אמרו לו שנים, צא וערב עלינו. לאחד עירוב עליו מבעד יום, ולאחד עירוב עליו בין השמשות וארע שזה שעירב עליו מבעד יום נאכל עירובו בין השמשות. וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך ובין השמשות ספק יום ספק לילה הוא ואם יום הוא – עירוב שהונח בו – נפסל ובכל זאת אמר רבא שניהם קנו עירוב. שאף

יש כאלן שתי הנחות סותרות, מקילים ואומרים שספק בניני עירובין יש להקל בו [ודוחים: הכי השתא [כיצד אתה משהו]?! התם – ספק ימא ספק ליליא – לא מינכרא מילתא [שם ספק יום ספק לילה – לא ניכר הדבר] ואין הכל רואים מתי וכיצד היה הדבר, אבל הכא [כאן] שהבתים עומדים לפנינו, אי דלגבי דהאי בית – לגבי דהאי בית [אם] לבניו של זה שמניח את עירוב זה בית, לגביו של זה שעובר דרכו הרי הוא בית] אי לגבי דהאי [אם לגביו של זה שעובר דרכו הוא] בית שער, לגבי דהאי נמי [לגבי זה שמניח בו עירוב גם כן] בית שער ומשום כך אין עירובם קונה.

זה נעשה בית שער לזה, וזה נעשה בית שער לזה. אמצעי הוה ליה בית שמניחין בו עירוב, ואין צריך ליתן את הפת. בדיק להו רחבה לרבנן: שתי חצירות ושני בתים ביניהם, זה בא דרך זה ונתן עירובו בזה, וזה בא דרך זה ונתן עירובו בזה. קנו עירוב או לא? מי משוית להו לגבי דהאי בית ולגבי דהאי בית שער [ולגבי דהאי בית שער ולגבי דהאי בית] – אמרו ליה: שניהן לא קנו עירוב; מה נפשך: אי בית שער משוית ליה – אהנתן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת – אינו עירוב. אי בית משוית ליה – קא מטלטל לבית דלא מערב ליה. ומאי שנא מדרבא? דאמר רבא: אמרו לו שנים צא וערב עלינו. לאחד עירוב עליו מבעד יום ולאחד עירוב עליו בין השמשות. זה שעירב עליו מבעד יום נאכל עירובו בין השמשות, וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך – שניהם קנו עירוב! הכי השתא? התם – ספק ימא ספק ליליא – לא מינפרא מילתא. אבל הכא, אי לגבי דהאי בית – לגבי דהאי בית, אי לגבי דהאי בית שער – לגבי דהאי נמי בית שער.

הדרן עלף הדר

תוספות

אמצעי הוה ליה בית שמניחין בו – נראה דאפילו יתנו העירוב באחד הבתים הסמוכים לחצירות, או אפילו באחד מבתי החצירות – אלו שלשה בתים אין צריכין ליתן עירוב, דנעשו כולם בית שער לאותה חצר המוליקה עירוב דרך עליהן לחצר אחרת. שניהם קנו עירוב – מתוך פירוש הקונטרס משמע דאיירי בעירובי תחומין, וקשה: דבפרק "במה מדליקין" (שבת לז, א) משמע דלא איירי רבא בתרווייהו בעירובי חצירות ובעירובי תחומין, דמשני: לא קשיא, כאן – בעירובי חצירות, כאן – בעירובי תחומין. ואם כן לפירוש הקונטרס בעירובי חצירות לא קנו עירוב: דאם כן מאי פריך הכא מדרבא? ונראה כפירוש רבינו תנאל: דרבא איירי בעירובי חצירות, אבל בעירובי תחומין דחמירי – לא קנו. והשתא פריך שפיר, ולשון צא דקאמר: צא וערב עלינו – שיך אפילו בעיר, כמו "צא ושכרו לנו פועלים" (בבא מציעא פג, א).

הדרן עלף הדר

אורח ההלכה

שתי חצרות ושלושה בתים / היו שתי חצרות וביניהן שלשה בתים הסמוכים זה לזה, בני חצר אחת עוכרים דרך הבית הסמוך לה שהוא כבית שער ומניחים עירובם בבית האמצעי וכן עושים בני החצר השניה. והבית האמצעי עצמו אינו צריך לתת לעירוב. כרכרי הנמרא.

שתי חצרות ושני בתים / היו שתי חצרות ושני בתים ביניהן, אם הניחו בני החצרות עירובם כל אחד בבית הסמוך לחצר האחרת לא קנו עירוב. וצריכים לתת עירובם בחצר האחרת ממש. כרכרי הנמרא.

עירוב בין השמשות / שלוח שעירב? אדם אחד מבעד יום ולאחר ערב בין השמשות, ולזה שעירב מבעד יום נאכל עירובו בין השמשות, ולזה שעירב בין השמשות נאכל עירובו משתחשך – שניהם קנו עירוב. שספק עירוב זהקף. (שם שצג, ג)

עיונים

ספקות עירוב / יש מסבירים כי יש להסביר את ההבדל בין הנחת העירוב בשני הבתים ש"ממא נפשו" אינו עירוב, והכשרת העירוב בין השמשות באופן זה: בהנחת העירוב בבתים הרי הבית הוא מקום מסוים ואינו יכול להיות גם בית שער וגם בית לעירוב. אבל בין השמשות אינו יחידה אחת, שיש סברה שבין השמשות הוא בחלקו יום ובחלקו לילה וממילא יתכן שמאורע אחר אירע בחלק יום שכנו ואחר בחלק לילה שבו, ואין הסתירה מחויבת מעצם הנדרת הדברים. ואף לפי דברי רש"י שהעיקר הוא מצד מראית העין יש לומר כי בכיון השמשות שאין יודעים מהו הרגע המדויק אין הדבר ניכר לכל, מה שאין כן בבתים (עין ריטב"א, רצ"ה).

משנה חלון שבין שתי חצירות. בתוך עשרה – תפס גמרא שיהא קנה הימנו, ואפילו תשאו, בתוך עשרה לקרקע. מערבין שנים שני עירובין, אלו לעצמן ואלו לענין. ולסורין זו עס זו. ואם רצו מערבין אחד – עירוב אחד, שיתנו אלו עירובן נחמיה ויערבו עמהן, ויהיו כאלה. פחות מארבע – ללו פתח הוי. למעלה מעשרה נמי, דלילו כל הכותל אינו נגזה יותר – הוי מחיה מעלייתא. הלכך, כשאין כלום מן החלל בתוך עשרה – ללו פתח הוא, ואין מערבין אחד ולסורות זו עס זו דרך ראש הכותל, ודרך אותו חלון, ודרך חורים וסדקים.

גמרא רבן שמעון – נפיקא קנה ננריתא גמורא. הא קממע לן טעמא דכוליה למעלה מעשרה כו' – דלי מרישא הוא חמיני: כולו בתוך עשרה נעין. ומקצו – אפילו תשאו. צריך שיהא בהיקפו עשרים וארבעה – דנלו הכי לא מתיב למיקט גמריה חלון מרובע ארבעה על ארבעה. כל חלון עגול נחמיה חמיעתו נמוך, ומחמיעתו לכלן ולכלן הוי נגזיה והולך. ונרין לזה שיהו שני טפחים ותשאו אורך מהיקפו בתוך עשרה מחמיעו לכלן טפה ומחמיעו לכלן טפה ועוד תשאו משום דכי מרצעין ליה מוליין ליה חיייה שני טפחים מן היקף עגול שני קרן לקרן לכל זד, דסתמיין להו, ומוקמיין לה ארבעתא. ונחלא אותו תשאו הנשאר נסוף עשרה על פני רוחא החלון, כדלמך לקחן רצועע מנו עגולא פלגא נעית לדלויי, כלומר, חלי מיה הנותרת רצועע ריבה העגול עליה. ויהיק המרובע שזה עשר, נחלא העגול רצה עליו שמונה, הרי שני טפחים לכל זד.

תוספות

לימא תנן סתמא כרבן שמעון בן גמליאל – דקא טלקא דעתך, לדובנן כיון דבשלשה יוצאת מתורת לכד חשוב פתח.

הא קא משמע לן טעמא דכוליה למעלה – ואגב דהדר ותנא למעלה מעשרה, תנא נמי פחות מארבעה על ארבעה.

ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה – לא כמו שפירש בקונטרס שני טפחים ומשהו אורך מהיקפו בתוך עשרה מאמצעו ולכאן טפח מאמצעו

ולכאן טפח. אלא כמו שפירש רבינו יצחק בן נתן: אלו שני טפחים ומשהו זקופים מלמטה למעלה. דחלון זה הוי שמונה טפחים על שמונה טפחים, מאחר דבעגולו עשרים וארבעה טפחים – על כרחן באמצעו שמונה טפחים, דכל שבהיקפו שלשה טפחים יש ברוחבו טפח. וכשתסיר שני טפחים למטה וכן למעלה וכן משני צדדין – ישארו ארבעה על ארבעה. הלכך צריך שיהא החלון שני טפחים ומשהו בתוך עשרה באורך וקצית החלון באמצעיתו, כדי שיהא משהו מן המרובע בתוך עשרה.

צורת רבוע] נמצא משהו בתוך עשרה. על חשבון זה שואלים: מכדי [הרי] כלל בידינו כל שיש בהיקפו שלשה טפחים – יש בו ברוחבו טפח, ואם כן לפי חשבון זה בתריסר [בשנים עשר] טפחים סגי! [חספיק] שעגול שהקפו שנים עשר טפחים יש לפי זה בקוטרו ארבעה טפחים, אם כן דיו בכך לעשות חלון ארבעה על ארבעה.

עיונים

מפילא אנא ירענא / וכבר העירו שקושיה כגון זו אינה מצויה, שאין מקשים מדוע שנוי במפורש דבר שאסור להניע אליו ברך הדיוק. אך נראה כי כאן יש טעם מיוחד לשאול, כי לא יעלה על הדעת שחלון למעלה מעשרה יועיל לצורך עירובין, שהרי גם אם הכותל כולו לא היה נבזה מעשרה (וכרש"י) היה נחשב לפחיתא, וחלון אחד שבו וראי אינו חשוב. ומשום כך נמצא מקום להקשות (מהרש"א).

ענינו שיש בהיקפו עשרים וארבעה / נבמרא להלן נדחו דברי ר' יוחנן מכל וכל נאמר כי יסודם בסעות, ורבים נסו להסביר שיטת ר' יוחנן באופנים שונים, והיה מי שאמר

א משנה חלון שהיה בכותל שבין שתי חצירות שהיה ארבעה על ארבעה טפחים והיה בתוך עשרה טפחים לקרקע – מערבין בני החצרות שנים שני עירובין אחד לכל חצר. ואם רצו – מערבין ערוב אחד ומצרפים את שתי החצרות כאחת שעל ידי החלון יכולות שתי חצרות להתחשב כאחת

– אולם אם היה החלון פחות בשטחו מארבעה על ארבעה טפחים, או למעלה מעשרה – מערבין שנים ואין מערבין אחד.

ב גמרא על קניעת שטחו של החלון בארבעה על ארבעה טפחים שואלים: לימא תנן סתמא [האם] לומר ששנינו בסתם משנה] כשיטת רבן שמעון בן גמליאל דאמר: כל פחות מארבעה לכלוד דמי [הוא נחשב] ולכן צריך החלון להיות בו ארבעה טפחים שבפחות מכן הריחו לכלוד וכאילו נסתם החלון, ודחיים: אפילו תימא כרבנן [אפילו תאמר שמשנתנו כדעת חכמים], עד כאן לא פליגי רבנן עליה [עד כאן לא שמענו שחלקו חכמים על] דרבן שמעון בן גמליאל אלא לענין לבודין [לענין מהו הקרוי לכוד וצמוד] אבל לענין פתחא [פתח] אפילו רבנן מודה, דאי איכא ארבעה על ארבעה – חשיב, ואי לא – לא חשיב [אבל לענין פתח אפילו חכמים מודים שאם יש פתח ארבעה על ארבעה נחשב הוא, ואם לא אינו נחשב].

ב גמרא לימא תנן סתמא כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר: יכל פחות מארבעה לכלוד דמי! – אפילו תימא כרבנן. עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל – אלא לענין לבודין, אבל לענין פתחא – אפילו רבנן מודה, דאי איכא ארבעה על ארבעה – חשיב, ואי לא – לא חשיב.

פחות מארבעה וכו'. פשיטא! כיון דאמר ארבעה על ארבעה בתוך עשרה – ממילא אנא ידענא דפחות מארבעה ולמעלה מעשרה לא! – הא קא משמע לן: טעמא – דכוליה למעלה מעשרה, יאבל מקצתו בתוך עשרה – מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד. תנינא להא, דתנו רבנן: כולו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה, כולו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה – מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד. השתא כולו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה אמרת "מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד", כולו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה מיבעיא?! – יזו ואין צריך לומר זו קתני.

ג אמר רבי יוחנן: חלון עגול צריך שיהא בהיקפו עשרים וארבעה טפחים, ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה, שאם ירבענו נמצא משהו בתוך עשרה. – מכדי וכל שיש בהיקפו שלשה טפחים – יש בו ברוחבו טפח, בתריסר סגי!

אחד. עיקר ההלכה שבברייתא זו ברור לנו, אך על לשונה של הברייתא תוהים: השתא [עכשיו] אם כולו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה, אמרת "מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד" שדינו כפתח כולו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה מיבעיא? [צריך לומר] ? ומשיבים: אכן הברייתא נאמרה בסיגנון של "זו ואין צורך לומר זו קתני" והיא הולכת מן הכבד והחידוש אל הקל והפשוט.

ג אמר ר' יוחנן: חלון עגול צריך שיהא בהיקפו עשרים וארבעה טפחים, ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה, שאם ירבענו [יעשה בחוכו] חלון בתוך עשרה שלשה טפחים – יש בו ברוחבו טפח, ואם כן דיו בכך לעשות חלון ארבעה על ארבעה.

- מסורת הש"ס**
- א. עירובין פג, ב.
 - ב. עירובין פג, א, ושם סומנו סבבילות.
 - ג. ירושלמי עירובין פ"ז
 - ד. (הבטוי) ראש השנה לב, ב, ג, א, יבמות יג, א, ל, ב, כתובות נח, א, נדרים יד, ב, הוריות ב, ב, כריתות יז, ב.
 - ה. עין ירושלמי עירובין פ"ז ה"א.
 - ו. עירובין יג, ב (ושם סומנו סבבילות).

גרסות

- א. ונכבי דהאי בית שער וכו' מהרש"ל מוחק זאת וכו' אינו בכמה כת"י.
- ב. ענינו צבדין בכת"י: לענין לבדו.

שר' יוחנן ידע שאין זו מדה מדויקת, וכיון שיש מקום לטעות בדברים הוסיף על המדה כדי שיהא בחלון זה שיעור ארבעה טפחים ברוח (נאוון יעקב).

אורח ההלכה

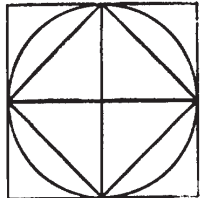
חלון שבין חצרות / חלון שבין שתי חצרות, אם יש בו ארבעה על ארבעה טפחים ומקצת החלון בתוך עשרה טפחים לקרקע – יכולים לערב יחד, ואם לאו – מערבין כל אחד לעצמו. כדברי המשנה.

מסורת הש"ס

- א. סוכה ה, א.
- ב. אהלות פ"ב מ"ו.
- ג. עירובין יד, ב (ושם סומנו מקבילות).
- ד. עירובין נה, א (ושם סומנו מקבילות).
- ה. סוכה ה, א.
- ו. ירושלמי עירובין פ"ז הא"א (כשינויים).
- ז. שבת ה, א.

החיים

עיגול וריבוע

היחס בין העיגול והריבוע כביאור דברי התוספות. ולפי צורה זו אפשר להבין בכלות את הכוונה בעלי התוספות כי הרבוע שבתוך העיגול (הריבוע החסום) שטחו הוא כדיוק מחצית הריבוע שמחוץ לעיגול (הריבוע החסום). כי אם שמים לב לארבעת הריבועים הסגורים הנוצרים על ידי קו העזר בתוך העיגול, רואים כי הריבוע הפנימי נוצר על ידי ארבעה משולשים שכל אחד מהם הוא מחציתו של ריבוע קטן.

הני מילי – בעיגולא [דבר זה נאמר בעגול] וביחס בין הקפו וקוטרו אבל בריבועא בעינן טפי [אבל בריבוע צריכים יותר] שאם רוצים שיהא רבוע שלם הסום בתוך העגול יש צורך בהיקף גדול יותר. ושואלים: מכדי [הרי] כמה מרובע יתר על העגול – רביע, אם כן לכל היותר בשיתסר סגיא [בשמה ענין טפחים דין] וזא יתר!

ומשיבים: הני מילי – עיגולא דנפיק מגו ריבועא [דבר זה נאמר בעגול הימצא מתוך הרבוע] שהרובע מקיף את העגול, אבל ריבועא דנפיק מגו עיגולא – בעינן טפי [אבל בריבוע היוצא מתוך העגול צריכים אנו יותר] וההבדל בין הרבוע והעגול גדול או יותר, מאי טעמא – משום מורשא דקרנתא [מה הטעם משום בליטתו של הקרנות] שהרי המרחק מנקודת המרכז ועד לקצה זווית המרובע גדול יותר מן המרחק עד לפאת המרובע, ועדיין מקשים: מכדי [הרי] כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא [כל אמה בריבוע ריחיה אמה ושתי חמישיות באלכסון] ואם נחשב כמה הוא אלכסונו של רבוע בן ארבעה טפחים נמצא כי האלכסון הריהו חמשה טפחים ושלש חמישיות, ואם נכפיל מדה זו פי שלשה לרעתא ההקף, נמצא כי בשיבסר נכי חומשי סגיא [בשבעה עשר פאות חמישיות מספיק] להקיף בעגול רבוע בן ארבעה טפחים, ומשיבים: ר' יוחנן אמר כי דיני דקיסרי [כשיטת דיני קיסרי] ואמרי לה כרבנן דקיסרי [יש אומרים כשיטת חכמי קיסרי] דאמרי: עיגולא מגו ריבועא ריבועא [העגול מתוך הרבוע פחות ממנו ברבע] ריבועא מגו עיגולא – פלגא [ריבוע שמילא בתוך העיגול ההבדל הוא מחציתו] של הרבוע ולפי זה עשה ר' יוחנן את חשבונו, ששני שליש מעשרים וארבעה הם שש עשרה.

א פחות מארבעה על ארבעה וכו'. יאמר רב נחמן: לא שנו אלא חלון שבין שתי חצירות, אבל חלון שבין שני בתים – אפילו למעלה מעשרה נמי, אם רצו לערב – מערבין אחד. מאי טעמא – יביתא כמאן דמלי דמי, איתביה רבא לרב נחמן: אחד לי חלון שבין שתי חצירות, ואחד לי חלון שבין שני בתים, ואחד לי חלון שבין שתי עליות, ואחד לי חלון שבין שני גגין, ואחד לי חלון שבין שני חדרים – כולן ארבעה על ארבעה בתוך עשרה!

א נאמר במשנה שאם היה החלון פחות מארבעה על ארבעה מערבין שנים' ולא אחד. אמר רב נחמן: לא שנו דין זה של חלון בתוך עשרה אלא בחלון שבין שתי חצירות, אבל אם היה חלון שבין שני בתים – אפילו למעלה מעשרה נמי [נס כן] אם רצו לערב – מערבין אחת. מאי טעמא – ביתא כמאן דמלי דמי [מה הטעם – הבית כאילו מלא נחשב] ולכן אין להבדיל בבית בין למטה מעשרה ולמעלה מעשרה, איתביה [הקשה לו] רבא לרב נחמן מהברייתא: אחד לי כולומר אחד הוא, חלון שבין שתי חצירות, ואחד לי חלון שבין שני בתים, ואחד לי חלון שבין שתי עליות, ואחד לי חלון שבין שני גגין, ואחד לי חלון שבין שני חדרים – כולם ארבעה על ארבעה בתוך עשרה, ובגודל לשיטת רב נחמן!

על שתיים ועוד ריבוע בתוך העיגול – תמצא בריבוע החיצון ארבע חתיכות: אמה על אמה, ובעיגול מתוך ריבוע שלש חתיכות של אמה על אמה, דמרבוע יתיר על העיגול רביע ובריבוע הפנימי אין בו כי אם שתיים, שהרי הוא חציו של חיצון דליינן תלתא פחות מן העיגול, כלומר – עיגולא מגו ריבועא ריבועא כולומר פחות רביע מריבוע החיצון, ריבועא מגו עיגולא פלגא ממה שנושאר בריבוע החיצון, על ריבוע הפנימי, דהוא נמי חציו של פנימי.

הני מילי בעגולא – כדת רוחך דנר עגול הוי טפה ודת רוחך עגול אין רהנו אלא נלמנעו, ולכן רוחך ארבעה כדת מורנעו צעיק, שרחת דנפנותיו כנותת חלנעו. בשיתסר – היקף סגיא, ארבעה היקף לכל רוח דמורנעו. הני מילי – דסני נלמנעו ריבועא נמיהוי שיתסר בעגולא דנפיק מגו ריבועא, כגון חלון מורנעו ארבעה על ארבעה. הקיפו שיתסר. ולי מעגלת מנחוי דלחין רוחך ארבעה אלא נלמנעו, אית ליה היקפא תריסר וטפי עליה מרינקט ריבוע ארבעה על ארבעה והיקפה שיתסר, ארבעה לכל רוח נגו עיגולא, לנד חלי דמולית מעגולא – צעי היקפא טפי, כדי למנקט צנוויה מורשי דריבועא, דהוי ארבעה הן וללכסונו. מכדי כל אמתא כו' – וסני ליה להאי עגולא צפותיה לרבעה טפחים, וללכסונו עיגולא וכל דנר עגול שיה מרת אלכסונו למדת חלנעו, דהא אין לו זווית כמה צעי למיהוי פותיה – ארבעה ותמני חומשי, דהו להו חמשה ותלת חומשי, וכי נקפת לעיגולא דהאי שיעורא כמה הוה היקפא – הניסר פישכי ותשעה חומשי, דהוה להו שיבסר נכי חומשה.

א פחות מארבעה על ארבעה וכו'. יאמר רב נחמן: לא שנו אלא חלון שבין שתי חצירות, אבל חלון שבין שני בתים – אפילו למעלה מעשרה נמי, אם רצו לערב – מערבין אחד. מאי טעמא – יביתא כמאן דמלי דמי, איתביה רבא לרב נחמן: אחד לי חלון שבין שתי חצירות, ואחד לי חלון שבין שני בתים, ואחד לי חלון שבין שתי עליות, ואחד לי חלון שבין שני גגין, ואחד לי חלון שבין שני חדרים – כולן ארבעה על ארבעה בתוך עשרה!

א פחות מארבעה על ארבעה וכו'. יאמר רב נחמן: לא שנו אלא חלון שבין שתי חצירות, אבל חלון שבין שני בתים – אפילו למעלה מעשרה נמי, אם רצו לערב – מערבין אחד. מאי טעמא – יביתא כמאן דמלי דמי, איתביה רבא לרב נחמן: אחד לי חלון שבין שתי חצירות, ואחד לי חלון שבין שני בתים, ואחד לי חלון שבין שתי עליות, ואחד לי חלון שבין שני גגין, ואחד לי חלון שבין שני חדרים – כולן ארבעה על ארבעה בתוך עשרה!

א נאמר במשנה שאם היה החלון פחות מארבעה על ארבעה מערבין שנים' ולא אחד. אמר רב נחמן: לא שנו דין זה של חלון בתוך עשרה אלא בחלון שבין שתי חצירות, אבל אם היה חלון שבין שני בתים – אפילו למעלה מעשרה נמי [נס כן] אם רצו לערב – מערבין אחת. מאי טעמא – ביתא כמאן דמלי דמי [מה הטעם – הבית כאילו מלא נחשב] ולכן אין להבדיל בבית בין למטה מעשרה ולמעלה מעשרה, איתביה [הקשה לו] רבא לרב נחמן מהברייתא: אחד לי כולומר אחד הוא, חלון שבין שתי חצירות, ואחד לי חלון שבין שני בתים, ואחד לי חלון שבין שתי עליות, ואחד לי חלון שבין שני גגין, ואחד לי חלון שבין שני חדרים – כולם ארבעה על ארבעה בתוך עשרה, ובגודל לשיטת רב נחמן!

על שתיים ועוד ריבוע בתוך העיגול – תמצא בריבוע החיצון ארבע חתיכות: אמה על אמה, ובעיגול מתוך ריבוע שלש חתיכות של אמה על אמה, דמרבוע יתיר על העיגול רביע ובריבוע הפנימי אין בו כי אם שתיים, שהרי הוא חציו של חיצון דליינן תלתא פחות מן העיגול, כלומר – עיגולא מגו ריבועא ריבועא כולומר פחות רביע מריבוע החיצון, ריבועא מגו עיגולא פלגא ממה שנושאר בריבוע החיצון, על ריבוע הפנימי, דהוא נמי חציו של פנימי.

תוספות

ור' יוחנן אמר כדדיני דקיסרי כו' – דקסבר: אמתא בריבועא תרי אמתא באלכסונא. וליתא להך דדיני דקיסרי, כדאמר בפרק קמא דסוכה (ה), דהא קא חוינא דלא הכי הוא, שכל האורך והרוחב לא הוי אלא תרי אמה. ואף על גב דהתם מפרש שפיר מילתיה דר' יוחנן – הכא לא מצי לאוקומי אלא כדדיני דקיסרי. וכי היכי דאמר התם דליתא לדיני דקיסרי – הכא נמי ליתא לדר' יוחנן דהכא. וקשה, היאך טעו דיני דקיסרי הא קא חוינן דלאו הכי הוא? ועוד: דכי היכי דקאמר עיגולא מגו ריבועא ריבועא – דהיינו מכל הריבוע, הכי נמי הוה להו למינקט ריבועא מגו עיגולא תילתא מכל העיגול, שהוא פלגא מן הריבוע שבפנים. או הוי להו למינקט עיגולא מגו ריבועא תילתא, מן העיגול שבפנים. ויש מפרשים: דיני דקיסרי לא דברו אלא לענין קרקע שבתוך הריבוע והעיגול, דלענין זה דבריהם אמת. שכשתעשה ריבוע שתי אמות על שתי אמות, ותעשה עיגול בפנים שתיים על שתיים, ובעיגול מתוך ריבוע שלש חתיכות של אמה על אמה, דמרבוע יתיר על העיגול רביע ובריבוע הפנימי אין בו כי אם שתיים, שהרי הוא חציו של חיצון דליינן תלתא פחות מן העיגול, כלומר – עיגולא מגו ריבועא ריבועא כולומר פחות רביע מריבוע החיצון, ריבועא מגו עיגולא פלגא ממה שנושאר בריבוע החיצון, על ריבוע הפנימי, דהוא נמי חציו של פנימי.

→ וזו צורתו. ובכונן זה החשבון פורקע על פי חז"ל שכדי שיהא שטחו ארבעה על ארבעה. פסחים צ"ח, שיהא בהיקפו עשרים וארבעה טפחים.

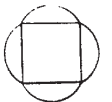
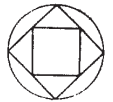
והיה מי שפירש שבדרי דיני קיסרי ואף דברי ר' יוחנן לענין שפת העגול והריבוע; שרק בתוך עיגול ש ש הו עשרים וארבעה טפחים מרובעים אפשר להכניס חלון של ארבעה על ארבעה, והוא פורקע לשיטת חז"ל (ר"ג בירד).

אורה ההלכה

חלון עגול / חלון עגול שבין שתי חצירות אם יש בו כרי שיהא בתוכו רביע של ארבעה על ארבעה טפחים ומקמנו בתוך עשרה אפסר לערב על ידו שתי החצירות. והקפס של חלון זה כששה עשר טפחים וארבע חמישיות.

חלון שבין שני בתים / חלון שבין שני בתים אם יש בו ארבעה על ארבעה טפחים אפסלו נבוח מעשרה טפחים אפסר לערב על ידו כחדר.

(ש"ע א"ח שעב, ה)

עיונים

שיטת ר' יוחנן ודיני קיסרי / כל המפרשים תמחו הרבך על שיטת אלה, שלכאורה דבריהם רחוקים הרבה ממדינת העין ואינם מסתברים כלל, ותירצו בדרכים רבות ושונות, ובתוספות רצו ליישב דעת חכמי קיסרי (וכן הסבירו הנאונים את דבריהם) אך לא מירשו היטב את דברי ר' יוחנן שהם מתמחים לפי זה ביותר, והראב"ד אמר כי דיני קיסרי (וכן ר' יוחנן) ירעו כי לאמיתו של דבר אין היוחסים הכתובים בנמרא (אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא וכו' כל שיש ברחבו טפה יש בהיקפו שלשה טפחים) מדויקים וכי השיעורים המדויקים גדולים יותר (לא 1.4 אלא 1.414 בקירוב. וכן לא 3:1 אלא 3:1.413 בקירוב). ובאמת על פי זה חלון שרחבו ארבעה טפחים, עיגול המקיפו צריך להיות יותר משבעה עשר טפחים ומחצה, ומשום כך הטיפפו במדות כרי לקבוע את השיעור הנכון. אולם כפי הקשו עליו שבכל זאת אין מסתבר שירחיבו ההיקף עד כדי כך. והרשב"א והרי"ב"א מירשו שדיני קיסרי עשו חשבונם בצורה כזו, אלא שלרעת הרשב"א טעו כשחישבו את היקף העיגול לפי קירוב זה. ולדעת הרי"ב"א דברי ר' יוחנן נאמרו מלכתחילה בחלון שזו היא צורתו, והביח (לרי"ח) פירש כי ר' יוחנן התכוון שיהא החלון בצורה מיוחדת שיהא כריבוע בתוך ריבוע

תרומא — להאי בתוך עשרה דקתני, והא אחד לי קתני — ל"י דמשמע דכולן שנין — אחרונה על ארבעה. בית ועלייה — של שני העלייה, והעלייה גבוהה מן הקרקע הבית והוא כותל דלא גבוהה עשרה, ואין צריך סולם להיות שם במקום הפתח להחירן לערוב זה עם זה, או לא אחרינן כותל דמילי, ובעי סולם למיהוי כפתח זניינן כדאמרינן ב"כ"לז מעשרין' (נט, ט): סולם תורת פתח עליו, מן הצד — בחלון שזכזכול.

— תְּרוּמָא אַחְצִירוֹת. וְהָא "אֶחָד לִי" קֶתְנִי! — תְּרוּמָא אַרְבַּעָה עַל אַרְבַּעָה.

ב בְּעַא מִיְנֵיהּ רַבִּי אֲבָא מֵרַב נַחֲמָן: יִלּוּל הַפְּתוּחַ מִן בֵּית לַעֲלִיָּיהּ, צָרִיף סוּלָם קְבוּעַ לְהַתִּירוֹ אוֹ אֵין צָרִיף סוּלָם קְבוּעַ לְהַתִּירוֹ? כִּי אֲמַרִּין בֵּיתָא כְּמָאן דְּמַלִּי דְמִי — הֵינּי מִלִּי מִן הַצַּד, אֲבָל בְּאַמְצַע — לֹא. אוֹ דִּלְמָא לֹא שְׁנָא? — אֲמַר לֵיהּ: אֵינּוּ צָרִיף. סָבוּר מִיְנַהּ: סוּלָם קְבוּעַ הוּא דְאֵינוּ צָרִיף, הָא סוּלָם עֲרָאִי — צָרִיף. אֵיתְמַר, אֲמַר רַב יוֹסֵף בְּרַ מִינוּמֵי אֲמַר רַב נַחֲמָן: אֶחָד סוּלָם קְבוּעַ וְאֶחָד סוּלָם עֲרָאִי — אֵינוּ צָרִיף.

ג מִשְׁנָה "כּוֹתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת, גְּבוּהַ עֶשְׂרֵה וְרוּחָב אַרְבַּעָה — מְעַרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעַרְבִין אֶחָד. הָיוּ בְרַאשׁוֹ פִּירוֹת — אֵלוֹ עוֹלִין מְכָאן וְאוֹכְלִין, וְאֵלוֹ עוֹלִין מְכָאן וְאוֹכְלִין, וּבִלְבָד שְׁלֹא יוֹרִידוּ לְמַטָּן. נִפְרָצָה הַכּוֹתֵל, עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת — מְעַרְבִין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ מְעַרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפֶתַח. יוֹתֵר מְכָאן — מְעַרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעַרְבִין שְׁנַיִם.

ד גִּמְרָא אֵין בּוֹ אַרְבַּעָה מְאִי? — אֲמַר רַב: אֵרִיר שְׁתֵּי רְשׁוּיֹת שׁוֹלְטֵת בּוֹ, לֹא יוֹזֵן בּוֹ אֶפִּילוּ מְלֵא נִימָא.

להוריד ולהביא אף על גב דא עירבו. דאמר לקמן (פט, א): גגות חצירות וקורפיות רשות אחת לכלים ששבתו בתוכן — אי נמי, אפילו כר' שמעון אתיא. ומאי למטה — למטה לבתים. הכי איתא בריש "כל גגות" (צב, א). ואם תאמר: ולרבנן אמאי אסור להוריד למטה לחצר? הא מודו רבנן דחצירות רשות לעצמן, דאמר ר' יהודה בפרק "כל גגות" (צ, ב) כשתמצא לומר לדברי ר' מאיר כו', לדברי חכמים, גגות וחצירות — רשות אחת, וקורפיות — רשות אחת, ושם פירש בקונטרס דמותר להוציא מחצר לחצר לרבנן, והביא ראיה מברייתא. מדתניא התם אנשי חצר ואנשי מרפסת כו'. וליכא למימר דעל גבי הכותל, כיון דלא נוחא תשמישתא חשיב כקרפף, ולהכי אסור להוריד לרבנן, דחצר וקרפף שתי רשויות הן. דאם כן, אפילו יש פתח ביניהן ועירבו — אסור להוריד למטה, דאין עירוב מועיל לקרפף ואפילו מקרפף שלו אסור לטלטל לחצירו, כדאמרינן לעיל בפרק שני (כג, ב) גבי נודע רובו — הרל היא כינויה ואסור. ואם כן מאי איריא כותל שכן שתי חצירות? אפילו יש לו כותל שלו בחצירו היא אסור להשתמש על גביו, אי חשיב קרפף. ואומר רבינו יצחק: דדאי לא מטעם קרפף הוא דאסור, אלא משום דאסרי אהדי. והא דשרו רבנן מחצר לחצר — היינו דוקא כשלא עירבה כל חצר לעצמה, דלא שכיחי מאני דבתים בחצר. אבל עירבה כל חצר לעצמה — גורנין דילמא אתי לאפקי מאני דבתים לחצר אחרת. וכן מוכחא ההיא דאנשי חצר ואנשי מרפסת בפרק "כל גגות" (צא, ב).

ומשכים: תרומא (הסבר דבר זה) שמדובר בברייתא זו רק על חצירות, ותוהים: והא (והר"י) "אחד ל"י קתני (שנה) משמע שכולם שוים בזה! אלא תרומא (הסבר זאת) שכולם שוים לענין שצריך שיהא בחלון ארבעה על ארבעה טפחים אבל לא הכל חייבים להיות בגובה עשרה.

ב בְּעַא מִיְנֵיהּ [שאל מחנן] ר' אבא מרב נחמן: לולל הפתוח ארוכה) הפתוח מן בית לעלייה, האם צריך סולם קבוע שיעמד בתוך לול זה להתירו כדי שתחשבנה שתי הקומות כדירה אחת או אין צריך סולם קבוע להתירו? וצדדי הבעיה: כי אמרינן ביתא כמאן דמילאי דמי — הני מילי מן הצד (כאשר אומרים — אנו שהבית מלא נחשב דברים אלה אומרים בחלון שהיה מן הצד) אבל באמצע — לא ולכן אין אומרים שהלול סמוך לחלק המלא בבית. או דילמא (או שמא) לא שנא [אין זה שונה] וכיון שהבית נחשב כמלא, מגיע הלול עד העלייה ושתי הקומות הם כדירה אחת? אמר לו: אינו צריך. סבור מינה (סבורו חכמים מתשובה זו) כי הכוונה: סולם קבוע הוא דאינו צריך, הא (הר"י, אבל) סולם עראי — צריך. אולם איתמר (נאמר) בענין זה? אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: אחד סולם קבוע ואחד סולם ארעי — אינו צריך, שעצם העובדה שהדבר הוא בתוך הבית דיה כדי להתיר.

ג מִשְׁנָה כּוֹתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת, גְּבוּהַ עֶשְׂרֵה וְרוּחָב אַרְבַּעָה טַפְחִים — מְעַרְבִין שְׁנַיִם עִירוּב לְכָל חֲצֵר לְעַצְמָה, וְאֵין מְעַרְבִין אֶחָד. הָיוּ בְרַאשׁוֹ שֵׁל הַכּוֹתֵל פִּירוֹת — אֵלוֹ בְּנֵי חֲצֵר זֶו עוֹלִין מְכָאן וְאוֹכְלִין מֵהֶם, וְאֵלוֹ בְּנֵי הַחֲצֵר הָאַחֶרֶת עוֹלִין מְכָאן וְאוֹכְלִין, וּבִלְבָד שְׁלֹא יוֹרִידוּ אֵת הַפִּירוֹת לְמַטָּן מִרַאשׁ הַכּוֹתֵל לְחֲצִירוֹת. נִפְרָצָה הַכּוֹתֵל, אִם הִיתָה הַמַּרְצָה עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת — מְעַרְבִין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ מְעַרְבִין אֶחָד, שֶׁהוּא כְּפֶתַח כָּל פְּרָצָה פְּחוֹת מְעַשֵׂר אַמּוֹת. נִפְרָץ יוֹתֵר מְכָאן — מְעַרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעַרְבִין שְׁנַיִם שְׁמִרְצָה בְּגוּלָה זֶה מְבַטֵּל אֵת הַמַּחֲצִיזָה וְנַעֲשֶׂה שְׁתֵּי חֲצִירוֹת כְּרִשּׁוֹת אֶחָד.

ד גִּמְרָא שְׁאֵלוּ: אִם כּוֹתֵל זֶה אֵין בּוֹ רוּחָב אַרְבַּעָה טַפְחִים מְאִי [זה] יְהֵא דִינּוּ? אֲמַר רַב: בְּמַקְרָה זֶה אוֹרֵר שְׁתֵּי רְשׁוּיֹת שׁוֹלְטוֹת בּוֹ שְׁכִין שְׁאֵין הַכּוֹתֵל רַחֵב כְּדִי לְהוֹתֵר רְשׁוֹת לְעַצְמָה נַחֲשָׁב רֹאשׁ הַכּוֹתֵל כְּשִׁיךְ לְשְׁתֵּי הַחֲצִירוֹת גַּם יֶחֶד וּמְמִילָא אֲסוּר לְשַׁתְּהוֹן, וְלֹא יוֹזֵן בּוֹ אֶפִּילוּ כְּמֵלָא נִימָא.

אורח ההלכה

ארוכה שבין בית ועליה / ארוכה שבין בית ועליה, אם יש בה ארבעה על ארבעה טפחים, אפילו אין סולם (ואם לא סולם עראי) בין הבית והעלייה מערבים עירוב אחד. מרב נחמן (שם) כותל שבין חצרות / כותל שבין שתי חצרות שווה גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה, כל חצר מערבת לעצמה. (שם סעיף ו) נפרץ הכותל / כותל שבין חצרות שנפרץ אם נפרץ ביותר מעשר אמות הרי שתייהן בחצר אחת והייבות לערב יחד. ואם בשתות מעשר (ולא נפרצה) חצר אחת כמלואה ונפרצה. ר' יהונתן (הריהו) כפתח ויכולים לערב יחד או לחור כרצונם. (שם סעיף ז)

משנה כותל שבין שתי חצירות — הלי דנקט רבנן ארבע — תשום סיפא נקט ליה, דבעי לתינתא הוי נראשו פירות — אלו עולין מכלן ולאכלין, ובלגז של יורידו למטה. דחשיב רשותא זכאפי נפשיה, ולא מייטל לל לגבי הלי ואל לגבי הלי. אלא לענין מיהוי מחייה — ככל דהו פתיח הוי סתימה, ואין נוערנין אהד. ובלבד שלא יירידו — כדפרישית. יותר מכאן — הוי פירצה, והוי להו כולהו כדיורי חצר חתה. ואם עירבה כל אחת לעצמה — הו להו כחולקין את עירובן, ילושרין אלו על אלו.

גמרא איר שתי רשויות שולטות בו — כיון דלא חשיב למהוי רשותא בטיל לגבי תרווייהו, ורשות שתי החצירות שולטות בו, וחוסרין זה על זה, ואפילו על ראשו אסור לטלטל.

תוספות

ובלבד שלא יורידו למטה — דוקא לפי שאין פתח ביניהם — שאין החצירות יכולין לערב יחד. אבל אם יש פתח בכותל זה ועירבו — מותר להוריד ולהביא לבתים מן החצר ומן הבתים מעלין על הכותל. ואתיא מתניתין דלא כר' שמעון, דלדידיה מותר להוריד ולהביא אף על גב דא עירבו.

עיונים

ביתא כמאן דמילאי / שכיון שמצויים בבית כסאות וספסלים אפשר תמיד לסמכם למקום ספסלים, ולכן כל הניע אף לחלון גבוה שבבית, ואף שקשה יותר להניע אל פתח שבאמצע הבית מכל מקום יש דרך לעשות זאת, ולפי זה מוכן משא ומתן שבנמרא לענין לול (ר' יהונתן, מאירי). לא יזיו כמלוא נימא / ואף שלכאורה מחסירים במקום זה יותר מברשות הרכים שמו התורה (ועין ברש"י) ענינו הוא שכיון שיש כאן שתי רשויות בכל טפה וטפה של הכותל הרי זה כמוציא מרשות אחת להברתה, ולענין זה אסור להזין אף כמלוא נימא, והמזין מחייב (ר' יהונתן).

מסורת השי"ס
ז. ירושלמי עירובין פ"ז ה"א (בשינוי רב).
ח. עירובין פ"ז, ב. סו. ב. א.
ט. ירושלמי עירובין פ"ז ה"ב (בשינוי).

גרסות
הא סולם בכתי"מ: אכפ סולם.
אתמר אמר רב יוסף: אמר לחו ביו סולם קבוע וביו סולם עראי אינו צריך איתמר נמי אמר רב יוסף.
ורוחב בכתי"ו: ורחב.
נפרצה בכתי"ו ובמשניות ועוד: נפרץ.